



# ՈՒՍԱՒՈՐԻՉ



ԿԵՂԵՑԻՆ ՏԱՆ ՄԷՋ



Բ. ՏԱՐԻ, ԹԻՄ 3, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2019

ԳԱՆԱՏԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹ

## ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ ԽՕՍՔ

### ՄԱՐԴՈՒՆ ԿՈՉՈՒՄԸ



Ծննդոց գիրքի առաջին գլխուն մէջ կը կարդանք, որ «Աստուած մարդը ստեղծեց Իր պատկերին համաձայն...»: Աստուած Իր ստեղծագործութեան ժամանակ ամէն ինչ բարի և լաւ ստեղծեց, ապա օրհնեց: Ան մարդը հողէն ստեղծեց, կենդանութեան շունչ տուաւ անոր և կառավարիչ կարգեց՝ իշխելու ծովուն, երկնքին և երկրին վրայ: Մարդը ի սկզբանէ տարբեր բնութիւն ունեցաւ, որովհետև Աստուած անոր պարզեց խելք, ազատ կամք և անմահ հոգի: Ինքնին մեծ ու աստուածային կոչում մը տրուեցաւ մարդուն: Սակայն նախամարդէն սկսեալ մինչև այսօր, շատ մարդիկ կը հեռանան

իրենց իսկական կոչումէն, և բնականաբար կը խաթարուի անոնց մէջ Աստուծոյ նմանութեան ճշգրիտ պատկերը: Յաճախ կը մտածենք, ինչո՞ւ ծնած ենք և ի՞նչ է մեր կոչումը: Առաջին հարցին կրնանք պատասխանել՝ մեզմէ կախուած չէ մեր ծնունդը, բայց մեզմէ կախուած է մեր մարդ ըլլալու, արժանավայել ապրելու, ստեղծագործելու, բարի գործեր կատարելու և աստուածային պատկերը մեր մէջ անեղծ պահելու առաքելութիւնը:

Մեզմէ իրաքանչիւրին հարց կը տրուի, թէ որքանո՞վ գիտակից ենք մեր կոչումին, ի՞նչ պարտականութիւններ ունինք այս աշխարհի վրայ: Եթէ ծնողք ենք, պէտք է լաւագոյնս կատարենք մեր պարտականութիւնը՝ գուրգուրալ, հոգատար ըլլալ, սնուցանել և դաստիարակել մեր երեխաներուն: Եթէ հոգևորական ենք, Քրիստոսի օրինակով խոնարհ ըլլանք և սիրով ու նուիրումով ծառայենք Աստուծոյ: Եթէ ուսուցիչ ենք, ըլլանք իսկական նուիրեալներ՝ սերունդներ դաստիարակելու, կապարը ոսկիի և նիւթը հոգիի վերածելու: Եթէ արհեստավար ենք, մեր գործը պարկեշտօրէն կատարենք և մեր առօրեայ հացը վաստակինք: Եթէ արուեսագէտ ենք, ծնունդ տանք արուեստի նոր գործերու, անոնց մէջ կեանք, շունչ ու հոգի դնելով: Ահաւասիկ մարդուն կոչումը: Այսօր որքանո՞վ գիտակից ենք այս կոչումին՝ շտրպով ապրելու և քաջութեամբ պայքարելու այս կեանքին մէջ:

Երկրաւոր այս կեանքին ընթացքին դէմ յանդիման կը գտնուինք՝ զանազան դժուարութիւններու, նեղութիւններու, դժբախտութիւններու, փորձութիւններու և մարտահրաւերներու: Մարդուն համար անկումներ ունենալը բնական է, սակայն անոր իսկական կոչումն է չընկճուիլ, ջուսահատիլ, չտկարանալ և աստուածային պատկերը իր մէջ չխաթարել:

Դժբախտաբար կան խումբ մը մարդիկ, որոնք չեն արժևորել իրենց տրուած կոչումը, կը հեռանան Աստուծմէ, աստուածայինէն, բարիէն և լոյսէն՝ ապրելով խաւարին մէջ չարին տիրապետութեամբ: Բարեբախտաբար կան նաև խումբ մը մարդիկ, որոնք գիտակցելով իրենց կոչումին, կ'արժևորեն իրենց կեանքը, կը զգան Աստուծոյ ներկայութիւնը, կը պահեն իրենց մէջ աստուածային պատկերին մաքրութիւնը և կը քալեն այն ճանապարհով, որ Աստուած Իր Միածին Որդիին միջոցով բացաւ մեզի համար՝ մարդու համար, մեր փրկութեան համար:

Մեզմէ իրաքանչիւրը այսօր կը մտածէ թէ՛ ի՞նչ խումբին կը պատկանի, կ'ուզենք ապրիլ խաւարի մէջ, թէ՛ լոյսի մէջ, խոտի նման, թէ՛ մարդու նման, որ իր մէջ ունի աստուածային պատկերին նմանութիւնը: Ո՞ր ճանապարհով կ'ուզենք քալել, չարին՝ սատանային հետնելով հասնելու անդունդ, թէ՛ Աստուածորդիին հետնելով դառնալու լոյսի որդի, ստանալու անմահին վարձատրութիւնը և ժառանգելու երկնքի յաւիտենական արքայութիւնը:

Ահաւասիկ իսկական **ՄԱՐԴՈՒՆ ԿՈՉՈՒՄԸ...**

## ՀՈԳԵՒՈՐ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

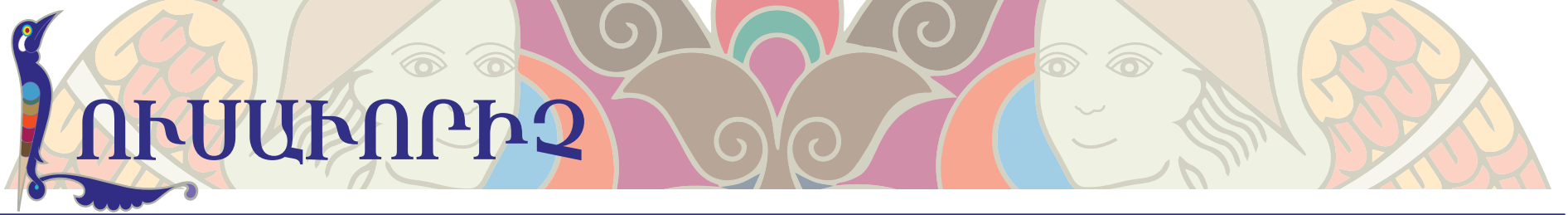


Յիսուս, Աստուծոյ Որդին, Ինք է Ճանապարհը, Ճշմարտութիւնը և Կեանքը: Իր ուսուցումներն ու քարոզած ճշմարտութիւնները վարկաբեկեցին և բացայայտեցին բոլոր ժամանակներու և Իր ապրած ժամանակաշրջանի կրօնական սխալ հաւատալիքներն ու բարոյական թերի ըմբռնումները: Այս պատճառով ալ անօրէնները գիւք մահուան դատապարտեցին:

Մերէն միշտ սեր կը ծնի: Ան փոխանակ դատապարտելու զանոնք, խաչին վրայէն ներեց գիւք խոցողները և Իր կեանքը Իր Հօրը ձեռքերուն մէջ յանձնեց՝ մեր մեղքերու քաւութեան համար: Սակայն, Կենդանին չէր կրնար մեռելներուն մէջ մնալ և մեր սրտերը միշտ սուգի մէջ պահել, Ան, Իր հրաշալի Աստուածութեամբ, երրորդ օրը մեռելներէն յարութիւն առաւ՝ մեզի պարզելով մահուան վրայ տանելիք յարութեան յաղթանակի յոյսը:

Ապա, Իր յարութենէն 40 օր ետք, երբ երկինք պիտի համբառնար, Իր աշակերտներուն ըսաւ. «Ահա ես միշտ ձեզի հետ պիտի ըլլամ, մինչև աշխարհիս վախճանը» (Մտթ. 28.20): Խոստացաւ Իր մեկնելէն ետք Սուրբ Հոգին՝ Մխիթարիչը դրկել, և Հոգւոյ Գալստեան օրը, այդ վախկոտ ու երկչոտ տկար Առաքեալները, Սուրբ Հոգին զգեցած, դարձան Աւետարանի պատգամը տարածող անվախ ու համարձակ ախոյաններ: Այդպիսով, Քրիստոս Ինք հաստատեց Եկեղեցին, որպէսզի անոր միջոցաւ դարերու ընթացքին աստուածային ճշմարիտ պատգամներն ու կանոնները ուսուցանուին բոլոր ժամանակներու մէջ ապրող մարդոց:

Յիսուսի Աւետարանը իրաքանչիւր քրիստոնէայի կը յուշէ, թէ ի՞նչ առարկայական փոփոխութիւններ պէտք է յանձն առնէ մարդ իր կեանքի ընթացքին: Անիկա հիմնաքարն է՝ ձերբազատելու կրաւորական հաւատքէն և ազատօրէն ընտրելու ներգործական հաւատքը: Ան Քրիստոնէայ հաւատացեալին կը տրվեցնէ նաև աշխարհին և իր նմանին հանդէպ ունեցած իր անտարբերութենէն հրաժարելու և իսկական Քրիստոնէական կենցաղ մը որդեգրելու արուեստը, յանձնառու ըլլալով իրագործել սիրոյ և խաղաղութեան կեանք մը՝ ամէն միջավայրի և ամէն կացութեան մէջ:

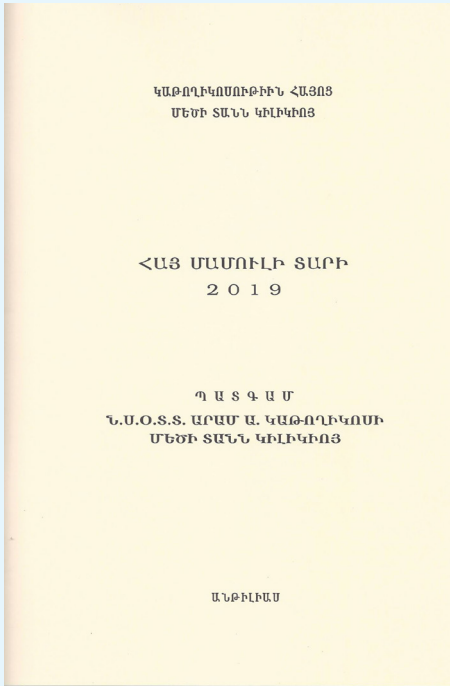


## «ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱՐԻ»

**Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս Հայրապետական յատուկ պատգամով 2019 տարին հռչակեց՝ «ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱՐԻ»:**

**Անսալով Վեհափառ Հայրապետի պատգամին, այս բաժինով կը ներկայացնենք Մկրտիչ Մարկոսեանի «Հայերէն Առաջին Լրագիրս» պատմութիւնը:**

### ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՌԱՋԻՆ ԼՐԱԳԻՐՍ



Տարիներ առաջ, երբ հազիւ ութը կամ ինը տարեկան տղայ էի, երբ մեր Տիգրանակերտի փողոցներուն մէջ իմ ընկերներուս հետ թոչնոյն կ'որսայի կամ իշամեղուններուն բոյնը կ'արշտկէի, ինչպէ՛ս եղաւ, ինչպէ՛ս պատահեցաւ՝ չեմ գիտեր, հայերէն տպագրուած թուղթի կտոր մը գետնէն գտայ:

Տէր Արսէնէն հայերէն մասնաւոր դաս կ'առնէի, այսինքն՝ «այբ»ը, «բեն»ը, «գիմ»ը և նոյնիսկ «չա»ն ալ կը ճանչնայի: Աւելին՝ գիտէի, թէ երբ «չա» գրես՝ «չամիչ» ալ կրնաս գրել, իսկ երբ «չա»ով «ջուր» գրես՝ ըսել է, թէ մեղք կը գործես...:

Այո՛, այդ տարիներուն Տիգրանակերտի ժամուն մէջ Աւետարաններ ալ տեսած էի: Գիտէի, թէ Աստուծոյ խօսքը հայերէն լեզուով իջած էր երկինքէն, եկած և ուղղակի մտած էր մեր Տէր Արսէնին Աւետարանին մէջը և եղած էր Սնորք Աստուած, Սնորք Պատարագ, Սնորք «Հայր մեր որ յերկինս ես...»:

Աւետարանը ճանչցած էի, որովհետև այդ տարիներուն ամէն Կիրակի հայրս ձեռքէս կը բռնէր ու գիս կը տանէր մեր Սուրբ Կիրակոսի ժամը, և ես մօրս կարած ճերմակ շապիկը հագուելով եկեղեցոյ մէջ դպրութիւն կ'ընէի: Անոր համար՝ փողոցին մէջ, գետինը ինկած, հայերէն տպագրուած թուղթի մաշած կտորը երբ տեսայ՝ հասկցայ, թէ աստիկա մեր գիտցած Աւետարանի սնորք էջերէն մէկը չէր և չէր կրնար ըլլալ, որովհետև այդ թուղթի կտորը ո՛չ բուրվառ տեսած էր և ո՛չ ալ խունկ կը հոտէր...:

- Ասիկա հայերէն լրագիր է,- որոշեցի:

Երբ խորհեցայ, թէ մեր Տէր Արսէնին խոշոր Աւետարանին, սև Աւետարանին, կարմիր կողքով Աւետարանին գիրերն ալ հայերէն էին, ուրեմն՝ կը նշանակէր, թէ հայերէն գրուած ամէն թուղթի կտոր սնորք է և սնորք էր...:

Էհ, Աստուծոյ սիրոյն, կամ ինչպէս պիտի ըսէինք մենք՝ Աստուածոյ սիրես, հիմա դուն իմ տեղս ըլլաս՝ ինչ կ'ընես:

Մենք մեր սնորք բաները, մենք մեր մասունքը փողոցը՝ գետինը, ցեխերուն մէջ կը ձգէնք...

-Չէ, չեղնի, չ'ըլլար...

Առի թուղթի կտորը, ըրի այնպէս՝ ինչպէս ամէն Կիրակի կ'ընէի Տէր Արսէնին Աւետարաններուն: Համբուրեցի, անգամ մը ևս համբուրեցի: Երբ երրորդ անգամ համբուրելս վերջացայ՝ տարի ճակտիս ու կրկին համբուրեցի...: Յետոյ թուղթի այդ կտորը աղուոր մը ոլորեցի, պզտիկցուցի, գնդակի մը վերածեցի և մեր տան դրացի Հերսոտ Վանէսեանց մաշած, ծակծկած պատին խոռոչներէն մէկուն մէջ երկիւղածութեամբ և մեծ հաւատքով տեղաւորեցի, առջնն ալ փոքր քար մը դրի, որպէսզի սատանայ աչքերէն հեռու մնայ...:

Երեսս խաչակնքեցի: «Հայր մեր»ս ըսի:

Գոհ էի, ուրախ էի և գիտէի, թէ Աստուած Պապան գիս վերէն կը դիտէր ու ինծի «Ապրիս» կ'ըսէր...: Այդ թուղթի կտորը ինծի համար սովորական, պարզ թուղթ մը չէր, այլ սուրբ էր այն բրդօս մը հացին պէս, որուն երբ հանդիպինք փողոցը, գետինը ինկած, կ'առնենք կը համբուրենք և պատի մը խորշը կը դնենք մեր գլխէն վեր...:

Հիմա, երբ տարիներ ետք այս դէպքը կը յիշեմ՝ անշուշտ բացարձակապէս չեմ գիտեր, թէ այդ թուղթի կտորը ինչպէ՛ս և ուրկէ՛ եկեր և ինկեր էր Տիգրանակերտի փողոցներուն մէջ:

Մեր մանկութեան օրերուն, երբ կը խաղայինք փողոցներուն մէջ, ամէն տեսակ բան կրնայինք գտնել հոն: Այո՛, բայց հայերէն տպագրուած թուղթի կտոր մը մեր փողոցներուն մէջ գտնել կը նշանակէր բաց աչքով երագ տեսնել: Չէ՛, ասիկա մեծ հրաշք էր...:

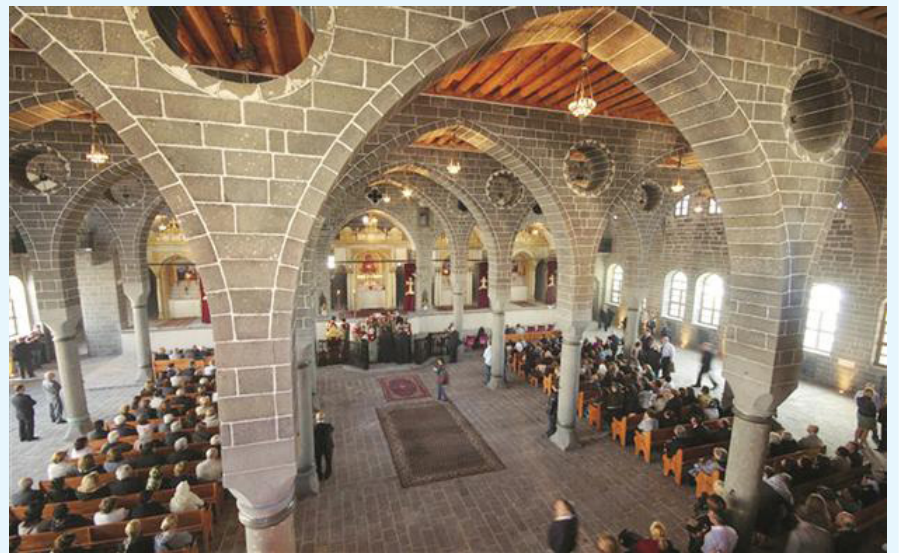
Այո՛, ես այդ հրաշքով, այդ երանելի մանկական օրերուն, առաջին անգամ ծանօթացայ մեր լրագիրներէն մէկուն հետ:

Այդ տարիներուն ինծի համար հայերէն գրուած, տպագրուած թուղթի կտորները սնորք էին, որովհետև Աւետարաններն ալ այբ-բեն-գիմով հրաշք կը գործէին...: Եւ այբ-բեն-գիմ ըսել՝ սուրբ ըսել էր:

Այո՛, ժամանակ անցաւ, անցաւ նաև մանկութիւնս, անցաւ ու գնաց նաև Հերսոտ Վանէսեանց մաշած, ծակծկած ողորմելի պատը, տարաւ իր հետը իմ փոքր թուղթի սուրբ յիշատակը և պատմութեան վերածեց:

Հիմա, սա պահուս, երբ այս տողերը կը գրեմ, կարծես կը զգամ, թէ Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցը կ'արթննայ իր յաւիտենական քունէն, կ'ելլէ կու գայ, կը համբուրէ ճակատս ու կ'ըսէ.

- Ա՛յ այս սուրբ համբուրը, բաշխէ՛ մեր բոլոր այբ-բեն-գիմը սիրողներուն և անոր սիրահարներուն: Տար բաժին մըն ալ մանաւանդ այդ խմբագիրին և այդ գրաշարներուն, որոնց միջոցաւ առաջին անգամ ծանօթացար հայ թերթի մը հետ, երբ դուն լակոտ մըն էիր և կը խաղայիր մանկական խաղերդ Տիգրանակերտի փողոցներու ցեխերուն մէջ:



Ս. ԿԻՐԱԿՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ, ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ



## ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԱՄՍՈՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐ

### ՏԵԱՌՆՆՆԴԱՌԱՋ

### Ս. ՍԱՐԳԻՍ ԶՕՐԱՎԱՐ



Յիսուս մանուկի տաճար ընծայման տօնը Հայ Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ տնօրինական և անշարժ տօներէն է, որ կը կոչուի Տեառնընդառաջ և կը նշուի Ս. Ծնունդէն 40 օր ետք, Փետրուար 14-ին:

Այս տօնը, Յիսուս Քրիստոսի Աստուածայայտնութիւնը բացայայտող Սուրբ Գրային դէպքերէն մէկն է:

Հրեաներու օրէնքին համաձայն, զաւակ մը իր ծնունդէն 40 օր ետք պէտք էր Աստուծոյ ընծայուէր:

Այս օրէնքին համաձայն Ս. Մարիամ Աստուածածին, Ս. Ծնունդէն քառասուն օր ետք, առնելով Յիսուս մանուկը գնաց տաճար, և այնտեղ հանդիպեցաւ Միմէն ծերունիին: Վերջինս հրաշալիօրէն զգաց Աստուծոյ ներկայութիւնը և աղաղակեց. «Այժմ, ո՛վ Տէր, համաձայն Քու խոստումիդ՝ ձգէ՛ որ ծառայ խաղաղութեամբ մեռնի. որովհետև աչքերովս տեսայ Փրկիչը...» (Դուկաս 2:29-30):

Տեառնընդառաջի տօնի նախօրեակին, Փետրուար 13-ին, կը կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն և նախատօնակ:

Արարողութեան աւարտին, մայրեր իրենց նորածին մանուկներն ու փոքր երեխաները Ս. Խորանին կը մօտեցնեն, որպէսզի քահանայ հայրերը Աստուծոյ ընծայեն, որպէսզի մանուկը փոքր տարիքէն երկնային շնորհներու արժանանայ:

Եկեղեցական արարողութենէն ետք, եկեղեցիներու շրջափակերուն մէջ, Ս. Խորանէն քերուած Լոյս-Քրիստոսը խորհրդանշող մոմով կը բոցավառի աւանդական խարոյկը և ժողովրդային ու հայրենասիրական երգերով տեղի կ'ունենայ Տեառնընդառաջի ժողովրդային հանդէս:

Սուրբ Սարգիս Զօրավար հայոց ամենէն սիրուած սուրբերէն մէկն է:

Սուրբը ապրած է Դ. դարուն և քրիստոնէութեան լոյս հաւատքը ընդունած վաղ հասակէն՝ դառնալով Ասոր ջատագովը, քաջալեր հանդիսանալով իր զինակիցներուն ընդունելու քրիստոնէական հաւատքը:



Բիզանդիոնի Մեծն Կոստանդիանոս կայսեր կողմէ կը նշանակուի զօրավար՝ Հայաստանի սահմանակից Կապադովկիոյ շրջաններուն համար: Յուլիանոս Ուրացոյի թագաւորութեան օրերուն սկիզբ կ'առնեն քրիստոնէաներու դէմ հալածանքները, ուստի Ս. Սարգիս իր որդւոյն՝ Մարտիրոսի հետ կ'ապաստանի Հայաստան, ուր կը թագաւորէր Տիրան արքան: Հայոց արքան, տեղեկանալով, որ Յուլիանոս Ուրացոյի զօրքը Պարսկաստան կ'արշաւէ, խորհուրդ կու տայ Ս. Սարգիսին՝ ծառայութեան անցնիլ Պարսկաստանի թագաւոր Շապուհին մօտ:

Շապուհ կ'ընդունի զօրավարին ծառայութիւնը և զայն կը նշանակէ զօրագունդի հրամանատար: Պարսիկ զինուորներէն և զօրավարներէն շատեր, տեսնելով Ս. Սարգիսի գործած հրաշքները, կը դառնային քրիստոնէայ: Շապուհ իր մօտ կը կանչէ Ս. Սարգիսը, պահանջելով պաշտել կրակը: Զօրավարը կը մերժէ և կը կործանէ կրակի բազինը: Զայրացած ամբոխը կը յարձակի Ս. Սարգիսին վրայ. կը նահատակուի զաւակը՝ Մարտիրոսը: Ս. Սարգիս կը բանտարկուի և անխախտ մնալով իր հաւատքի մէջ՝ կը գլխատուի 362 կամ 363 թուականին:

Ըստ հայոց Յայսմաւորքին, Ս. Մեսրոպ Մաշտոց Ս. Սարգիսի մատուցները կը տեղափոխէ Կարբի գիւղը, ուր կը կառուցուի սուրբին անունով եկեղեցի մը:

### ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ

Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ ուշագրաւ և իրայատուկ նշանակութիւն ունեցող տօն մըն է Սրբոց Ղևոնդեանց քահանայից տօնը, որ ամէն տարի կը նշուի Վարդանանց տօնը կանխող Երեքշաբթին: Հաւաքական այս անունը՝ Ղևոնդեանք, խորհրդանշէ բազմաթիւ արժանատիներու, որոնք իրենց կեանքը զոհած են յանուն քրիստոնէութեան և ազգութեան: Անոնք անձնուրաց կրօնատրուներ են, որոնք ոչ միայն եղած են հակաբռնութեանց քարոզիչներ, այլև հաւատքի առաջապահ մարտիկներ: Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ համար, անոնք կը նկատուին անխորտակ հաւատքի և ամբողջական նուիրումի պատմակրօնական տիպարներ:



### ՂԵՒՈՆԴԵՐԷՑ

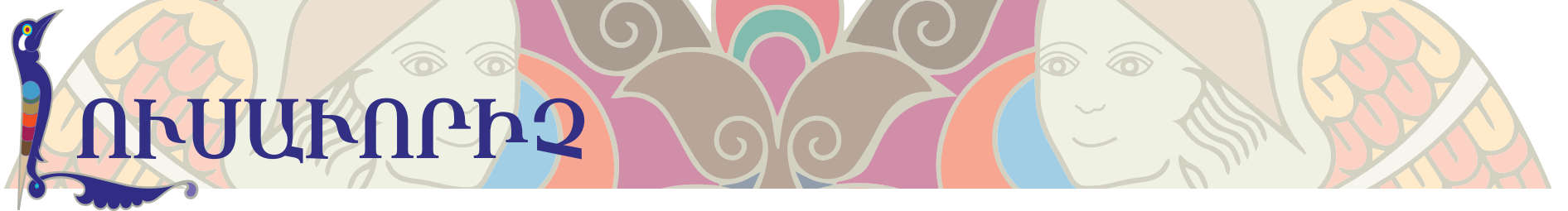
Ղևոնդ Երէց եղած է համեստ քահանայ մը Վանանդի Իջևան գիւղին մէջ: Աշակերտած ըլլալով Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի և Ս. Սահակ Հայրապետին, ան մաս կազմած է թարգմանչաց փառանգին: Կը նկատուի Ոսկեդարու լուսաւոր և ճառագայթող դէմքերէն մէկը:

Ղ. Երէց յեղափոխական առաջնորդի կեանքը կը սկսի 450-ին: 451 թուի Մայիսին, Ղևոնդ Երէց Վարդանանց ճակատամարտին կը մասնակցի առաջին գիծերուն վրայ. անկէ ողջ դուրս գալով՝ հետապնդուած, կը քաշուի պարսիկներուն ընդդիմադիր բերդի մը մէջ: Պարսիկներ երկար պաշարումներէ ետք, խարդախ միջոցներով կը յաջողին ձերբակալել զայն, ինչպէս նաև Յովսէփ Կաթողիկոսն ու բազմաթիւ այլ երանելիներ. բոլորը կը տարուին Տիգրոն:

Խոնաւ ու տանջալից բանտերուն մէջ, ուր ոչ ոք կրցած էր ամիս մը տոկայ, հայ հոգևորականները ամիսներ շարունակ հրաշքներով լեցուն կեանք մը կ'ապրին՝ ապաւինած իրենց աղօթքներուն և Աստուծոյ: Ղևոնդ Երէց, Յովսէփ Կաթողիկոս, Սահակ Եպիսկոպոս և այլ հոգևոր հայրեր ստոյգ գիտէին որ իրենց մահապատիժ կը սպասէ, սակայն հաստատ կը մնան իրենց հաւատքին մէջ: Ի վերջոյ մահապատիժը կ'իրագործուի 454-ին և անոնք կը դառնան հաւատամարտի նահատակներ:

Ղևոնդեանց սուրբերու ցուցաբերած կրօնական ամուր հաւատքը, ժողովուրդին հետ անոնց ունեցած անկեղծ գործակցութիւնը, իրենց կենդանի օրինակով՝ խաչով ու սուրով պատերազմիլը, իրենց անսահման նուիրածութիւնը զանոնք դարձուցած է տիպար հոգևորականներ, և որոնց շնորհիւ, արժանացած են սրբութեան պսակին:





## ՏՕՆ ՄՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑ



Հայ Առաքելական Եկեղեցույ ամենէն ժողովրդական և կրօնա-ազգային բնոյթ ունեցող տօներէն մէկն է Վարդանանցը:

387-ին, Բիզանդական և Սասանեան կայսրութիւնները իրենց միջև կը բաժնեն Հայաստանը. բիզանդացիք իրենց տիրապետութեան տակ գտնուող Արևմտեան Հայաստանի մէջ անմիջապէս վերջ կու տան հայկական իշխանութեան. սասանեանները նոյնը կ'ընեն իրենց հեղինակութեան տակ գտնուող Արևելեան Հայաստանի մէջ: 428-ին, այսպէսով, վերջ կը գտնէ Արշակունիներու թագաւորութիւնը:

Պարսիկները այնուհետև Հայաստանը կը կառավարեն նշանակեալ մարզպետներով:

Երբ Յազկերտ Բ. (439-457) գահ կը բարձրանայ, կը փորձէ հայերուն պարտադրել, որ ուրանան քրիստոնէութիւնը և մագդէական կրակապաշտութիւնը ընդունին:

Հայոց աւագանին, Յովսէփ Հողոցմեցի կաթողիկոսի նախագահութեամբ, Արտաշատի մէջ ժողով մը գումարելով, կտրուկ կերպով կը մերժէ Յազկերտի պահանջքը: Շուրջ երկու

տարուան պատրաստութիւններէ ետք, հայ և պարսիկ ուժերու գլխաւոր ճակատամարտը տեղի կ'ունենայ Արտազ գաւառի Աւարայրի դաշտին մէջ, 451 թուի Մայիս 26-ին: Հայոց 60 հազար քաջարի բանակը, գլխաւորութեամբ հայոց սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանի, «վասն հաւատոյ և վասն հայրենեաց» սպարապետին խիզախ ու հայաշունչ ճառով, դէմ կ'ելլեն պարսկական 300 հազարի հասնող հզօր բանակին, քաջ գիտնալով, որ հաւատքի ու հայրենիքի պաշտպանութեան ի խնդիր «ինացեալ մահը՝ անմահութիւն է»: Այս պատերազմին, հայկական բանակը զոհ կու տայ իր դիւցազն սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանը՝ իր 1036 զինակակիցներով, որոնց շարքին նախարարներ: Իսկ պարսիկներ մօտ չորս հազար մեռեալ կը ձգեն Տղմուտի ափերուն:

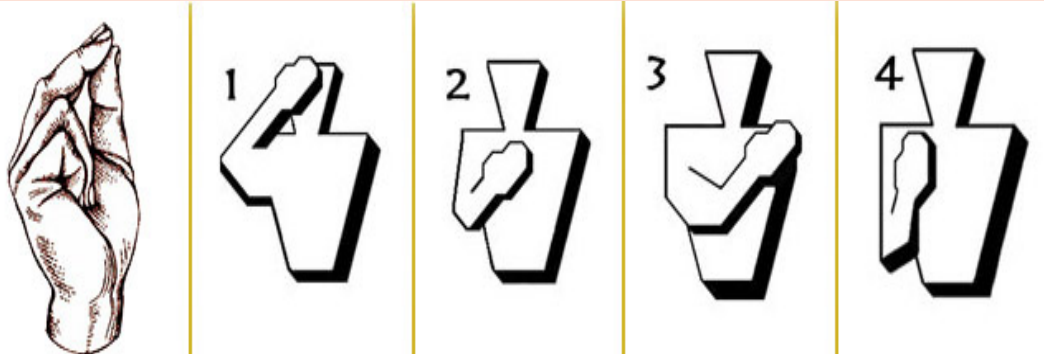
Աւարայրի ճակատամարտէն ետք, ուխտապահ նախարարներու առաջնորդութեամբ, հայեր լեռներու և բերդերու մէջ ամրացած կը շարունակեն դիմադրութիւնը: Յազկերտի յաջորդ Պերոզի (458-484) թագաւորութեան ամբողջ ժամանակաշրջանին, գրեթէ երեսուն տարի, հայեր զանազան ճակատներու վրայ հրոսակային (ֆետայական) յարձակումներով դիմադրական պայքարներ կը մղեն, գլխաւորութեամբ Վահան Մամիկոնեանի: Ի վերջոյ, Պերոզի յաջորդը՝ Վաղարշ արքան կը ստիպուի հայերու հետ հաշտութեան դաշինք կնքել և ընդունիլ հայոց պայմանները: Նահատակ Վարդանի եղբօրորդիին՝ Վահան Մամիկոնեանի յաղթանակները պատճառ կ'ըլլան, որ Վաղարշ արքան 484-ին Նուարսակի մէջ խաղաղութեան դաշինք կնքէ, ըստ որուն՝ հայերը ազատութիւն կը շահին իրենց Աստուածը անկաշկանդ պաշտելու, ազգային աւանդութիւնները պահելու և հայրենի օրէնքներն ու արդարութիւնը վերահաստատելու, այն ինչ որ տեսլականն էր Վարդան Մամիկոնեանի և Աւարայրի դաշտին մէջ մարտնչող իրաքանչիւր հայրենապահպան զինուորի: Վահան մարզպան կը նշանակուի և մինչև իր մահը՝ 510 թուական, խաղաղութեամբ կը կառավարէ Հայաստանը: Հայց. Եկեղեցին, իր գերագոյն գնահատանքը շնորհելով նահատակներուն, միանգամայն սրբագործած է բոլորը՝ Սրբոց Վարդանանց հաւաքական պատուանունով:

## ՄԱՆԿԱՊԱՏՄԱՆԵԿԱՆ

### ԻՆՉՊԷՍ ԽԱՉԱԿՆՔԵԼ

Աջ ձեռքի առաջին երեք մատները (բթամատը, ցուցամատը և միջնեմատը) իրարու միացնել (որ կը խորհրդանշէ՝ Ամենասուրբ Երրորդութեան անբաժան ու միասնական ըլլալը), ըսելով.-

- ՅԱՆՈՒՆ ՀՕՐ (միացած մատները ճակատը փակելով)
- ԵՒ ՈՐԴԻՈՅ (միացած մատները կրծքավանդակին իջեցնելով)
- ԵՒ ՀՈԳԻՈՅՆ (միացած մատները ձախ ուսին փակելով)
- ՄՐԲՈՅ (միացած մատները աջ ուսին փակելով)
- ԱՄԷՆ (ափը ամբողջութեամբ բացած՝ կտրծքին վրայ հանգչեցնելով):

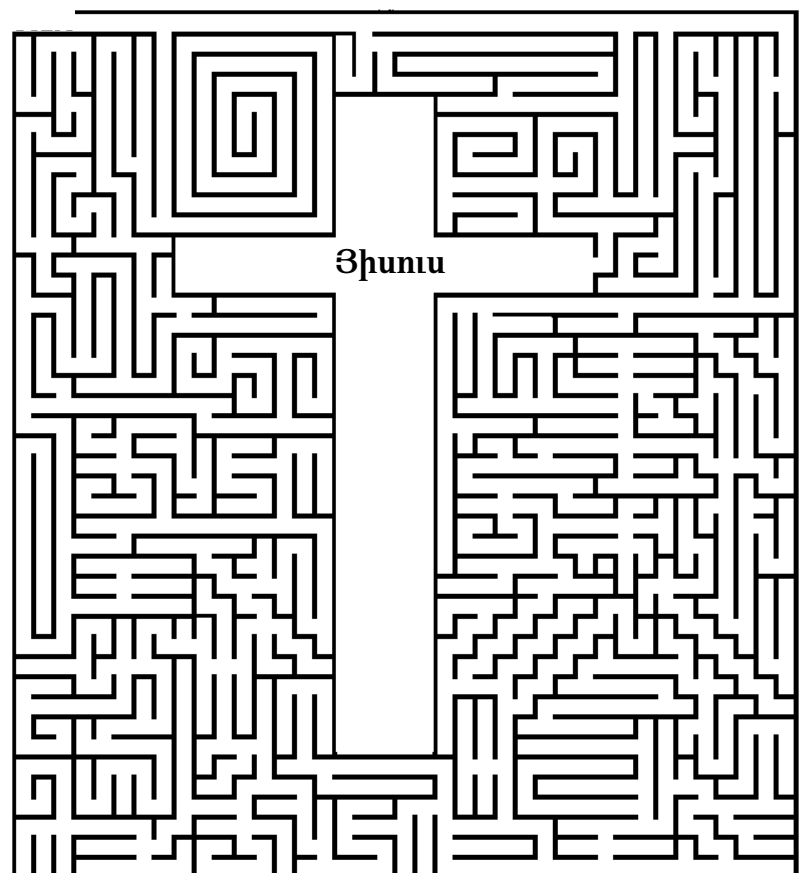


«Յանուն Հօր և Որդոյ և Հոգոյն Սրբոյ: Ամէն» բանաձևէն բացի, Հայ Եկեղեցին կը գործածէ նաև հետևեալ բանաձևը, խաչակնքումի նոյն ձևը պահելով.-

«ՕՐՀՆԵԱԼ ՏԵՐ ՄԵՐ ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ: ԱՄԷՆ:» (Օրհնեալ ըլլայ մեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոսը: Ամէն):

«Յիսուս ըսաւ անոր.- «Ես եմ ճամբան, ճշմարտութիւնն ու կեանքը. ո՛չ մէկը կու գայ Հօրը քով՝ բայց միայն ինձմով»: (Յհ. 14:6)

Փստոնք դէպի փրկութիւն տանող ճանապարհը



ԱԶԳԱՅԻՆ  
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

Armenian Prelacy of Canada  
Prelature Armenienne du Canada

514-856-1200  
514-856-1805 F

prelacy@armenianprelacy.ca  
armenianprelacy.ca